Culture of Place Conservation & Regeneration, 2026; 1 (1): 81-102

Tabriz Islamic Art University
1999

Culture of Place Conservation & Regeneration

DOI : https://dx.doi.org/10.66224/cpcr.2026.1003

Original Paper **Open Access**

Comparative Evaluation of Treasure-Related Motifs and Contemporary Architectural Motifs in Aliabad, Roudbar, Guilan

Maryam Nazari Aliabadi[1]* ,Hessam Eshghi Sanati[2]

1. M.Sc. Student in Architecture, Department of Architecture, Faculty of Architecture and Art, University of Guilan, Rasht, Iran
2. PhD Student in Architecture, Department of Architecture, Faculty of Architecture and Urbanism, Imam Khomeini International University (IKIU), Qazvin, Iran

Received: 2026/07/01 Accepted: 2026/09/25

Abstract

This study comparatively evaluates documented archaeological motifs, locally referred to as treasure motifs ("Dafineh" motifs), and motifs found in the contemporary architecture of Aliabad, Roudbar, Guilan Province. It aims to assess the formal and semantic correspondence between the two groups and distinguish documented cultural continuities from later folk interpretations. The research employed an analytical–comparative methodology combined with directed qualitative content analysis. Data were collected from three sources: field documentation of 124 architectural motifs in 15 vernacular buildings; semi-structured interviews with 5 local architects, 3 archaeologists, and 2 cultural-heritage specialists selected through snowball sampling; and archival and archaeological records from three sites (Anarak, Arg-e Dasht, and Jour Aliabad). The research comprised six steps: purposive sampling; definition of analytical categories; data collection; coding and classification; inter-coder reliability assessment; and comparative and semiotic analysis. Reliability was assessed on 20% of the coded motifs (34 motifs), independently coded by two coders, yielding 89% agreement and a Cohen's kappa of 0.84. The findings indicate that the examined archaeological assemblage contains only a limited range of simple decorative forms. None of the motifs commonly identified locally as treasure motifs—such as spirals, crosses, concentric circles, regular zigzags, or zoomorphic figures—was identified in the examined ceramics. Thus, the evidence does not establish a direct archaeological correspondence between contemporary architectural motifs and locally attributed treasure motifs. Architectural motifs are predominantly described as decorative and identity-related, while interviews provide contextual evidence for interpreting local meanings and oral beliefs. The results support only limited, primarily formal correspondence at the level of broad visual categories. A numerical percentage of correspondence or statistical significance cannot be established from the available frequency data. Similarities should therefore be interpreted cautiously as possible continuities of visual memory and vernacular tradition rather than as direct evidence of treasure-related functions.

Keywords:

Treasure Motifs, Architectural Motifs, Aliabad, Roudbar, Guilan, Comparative Analysis

* Corresponding Author: MaryamNazariAliabadii@gmail.com

©2026 by the Authors.This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0 license)
https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0

Introduction

Aliabad, located in Roudbar County, Guilan Province, has a long history of human settlement due to its strategic position in the Sefidrud Valley and proximity to archaeological areas, including the Marlik cultural sphere and the historical territory of the Amard people. Archaeological excavations have revealed evidence of Iron Age and later communities whose decorative motifs on ceramics, metal artifacts, and architectural elements reflected cultural beliefs and ritual practices. Contemporary vernacular architecture in Aliabad also incorporates decorative motifs on façades, wooden elements, entrances, and other architectural components. Some are locally regarded as "marked symbols" associated with hidden treasures (Dafineh). However, their correspondence with documented archaeological motifs and their historical and symbolic origins have not been systematically investigated. This study addresses this gap by integrating archaeological evidence, symbolic studies, and field observations to distinguish accidental similarities from potential cultural continuities. It examines whether contemporary architectural motifs correspond in form, meaning, and symbolic structure to archaeological motifs associated with the Iron Age, Parthian period, and Amard cultural sphere, or whether apparent similarities result from later reinterpretations without direct historical connections.

Methodology

This analytical–comparative field study employed directed qualitative content analysis and integrated three data sources: (1) field documentation of motifs in 15 vernacular buildings in Aliabad, Rostamabad, and surrounding areas; (2) semi-structured interviews with five local architects, three archaeologists, and two cultural-heritage specialists selected through snowball sampling; and (3) archaeological and archival records from Anarak, Arg-e Dasht, and Jour Aliabad, supplemented by museum documentation. The research involved six steps. First, buildings containing at least three observable decorative or symbolic motifs were selected, alongside relevant archaeological ceramic and metal objects. Second, five analytical categories were established: motif form, visual structure, spatial location, symbolic function/meaning, and substrate material. Third, data were collected through observation, photography, interviews, archival records, and archaeological reports. Fourth, motifs were coded using these categories, producing a dataset of 124 contemporary architectural motifs and 47 archaeological motifs. Category frequencies and relationships between form and symbolic meaning were examined. Fifth, an archaeologist and an anthropologist independently coded 20% of the dataset (34 motifs), achieving 89% agreement and a Cohen's kappa of 0.84. Sixth, comparative and semiotic analyses examined formal continuity, transformation, and discontinuity. Interviews provided contextual evidence about local meanings and oral traditions but were not independently subjected to thematic analysis. Although GPS coordinates were recorded, no spatial analysis was conducted.

Results

Examination of ceramic fragments from surface surveys at the three archaeological sites revealed a limited and relatively simple decorative repertoire. Identified features included horizontal relief bands on vessel bodies, an incised motif on the outer rim of a bowl from Anarak, and a vertical handle with a suspension perforation. Red clay fabric was the dominant technological characteristic of the examined ceramics. None of the distinctive motifs commonly identified in local beliefs and popular literature as "treasure motifs"—including crosses, concentric circles, spirals, regular zigzags, anthropomorphic representations, and zoomorphic figures—was identified in the examined assemblages. Instead, the documented decorations consisted mainly of horizontal relief bands and simple incised rim details, which are more

consistent with modest decorative or functional features than with ritual symbols or indicators of hidden treasures. The 124 contemporary motifs were classified according to the five analytical categories. Given the limited archaeological repertoire, comparison was restricted to documented forms. Consequently, the findings do not establish direct one-to-one correspondences between contemporary architectural motifs and locally attributed treasure motifs.

Discussion

The comparison revealed limited correspondence, primarily at the level of broad visual categories. Because complete frequency cross-tabulations for the 124 contemporary and 47 archaeological motifs were unavailable, correspondence percentages and statistical significance could not be established. No documented dataset of historical stone carvings or markers was available. Accordingly, claims concerning intersecting lines on historical stones were excluded. The ceramic evidence, limited to horizontal relief bands, an incised rim motif, and a perforated vertical handle, does not establish a direct archaeological match for contemporary intersecting-line motifs. Likewise, flowers and leaves found in contemporary architecture were absent from the examined archaeological ceramics. Their historical continuity therefore remains unverified, and their cultural meanings require separate interpretive evidence. Spiral and concentric-circle motifs were also absent from the ceramic assemblage, and no independently documented archaeological corpus of treasure symbols was available. Although these forms occur in contemporary architecture, the evidence does not establish archaeological continuity or a treasure-related function. Overall, the findings do not demonstrate direct archaeological continuity for locally attributed treasure motifs. Some contemporary forms may reflect persistent regional visual traditions, cultural memory, or vernacular reinterpretation; however, direct historical or semantic transmission cannot be established from the available evidence. Interviews provide contextual information about oral traditions but cannot constitute independent empirical findings without a separately reported thematic analysis.

Limitations

The study has several limitations. First, the sample of 15 vernacular buildings and three archaeological sites restricts generalizability. Second, interviews were used as contextual evidence rather than subjected to a separate thematic analysis. Third, the absence of complete frequency cross-tabulations for the 124 contemporary and 47 archaeological motifs prevents the calculation of correspondence percentages or the conduct of justified inferential statistical tests. Fourth, recorded GPS coordinates were not spatially analyzed. Finally, the archaeological evidence, particularly the ceramic assemblage, is limited to the documented materials from three sites and lacks an independent dataset of historical stone carvings or other materials necessary to substantiate broader claims of cultural continuity.

Conclusion

The study identifies only limited correspondence between contemporary architectural motifs and the documented archaeological repertoire, which can be assessed qualitatively using the available data. The evidence supports, at most, broad formal resemblance between some contemporary geometric motifs and the simple linear or geometric features documented archaeologically. Direct correspondence with specific treasure motifs has not been established. Nor does the archaeological evidence demonstrate shared symbolic meanings; contemporary motifs are predominantly associated with decoration and local identity. Without complete frequency data for the 124 contemporary and 47 archaeological motifs, a defensible correspondence percentage cannot be calculated. The findings should not be interpreted as evidence that

contemporary motifs preserve specific treasure-related functions. Instead, they indicate limited visual resemblance requiring further investigation through complete frequency analysis, systematic analysis of interviews, and a broader archaeological corpus. Overall, the relationship identified is predominantly formal, while historical and semantic continuity remains unconfirmed. General visual similarity alone does not demonstrate historical transmission or shared meaning. Future research should integrate the complete coded dataset, systematic qualitative analysis of interviews, and a broader, better-documented archaeological sample before making stronger claims about cultural continuity.

فرهنگ حفاظت و بازآفرینی مکان، ۱۴۰۵؛ ۱ (۱) :۱۰۲-۸۱

فرهنگ حفاظت و بازآفرینی مکان

DOI : https://dx.doi.org/10.66224/cpcr.2026.1003

مقاله پژوهشی

دسترسی آزاد

ارزیابی تطبیقی نقوش دفینه‌ها و نقوش معماری کنونی منطقه علی‌آباد رودبار گیلان

مریم نظری علی‌آبادی[۱]* ،حسام عشقی صنعتی[۲]

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد معماری، گروه معماری، دانشکده معماری و هنر، دانشگاه گیلان، رشت، ایران
۲. دانشجوی دکترای معماری، گروه معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران

دریافت: ۱۴۰۵/۴/۱۰ پذیرش: ۱۴۰۵/۷/۳

چکیده

این پژوهش باهدف ارزیابی تطبیقی نقوش مستند باستان‌شناختیِ منتسب در باورهای محلی به «دفینه» و نقوش معماری معاصر منطقه علی‌آباد رودبار انجام شد. هدف اصلی، بررسی میزان و نوع هم‌خوانی فرمی و معنایی این نقوش و تفکیک شباهت‌های صرفاً فرمی از شواهد قابل اتکای پیوستگی فرهنگی بود. پژوهش با روش تحلیلی-تطبیقی و رویکرد تحلیل محتوای کیفی جهت‌دار انجام گرفت. داده‌ها از سه منبع گردآوری شد: مستندسازی میدانی ۱۲۴ نقش معماری در ۱۵ بنای بومی منطقه، مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با ۵ معمار بومی، ۳ باستان‌شناس و ۲ کارشناس میراث فرهنگی با نمونه‌گیری گلوله‌برفی، و بررسی اسناد آرشیوی و گزارش‌های باستان‌شناختی سه محوطه انارک، ارگ دشت و جور علی‌آباد. فرایند پژوهش در شش گام شامل نمونه‌گیری، تعریف مقوله‌های تحلیلی، گردآوری و مستندسازی، کدگذاری، ارزیابی پایایی و تحلیل تطبیقی و نمادشناختی انجام شد. برای ۲۰ درصد نقوش، دو کدگذار به طور مستقل کدگذاری کردند که توافق درصدی ۸۹ درصد و ضریب کاپای کوهن ۰،۸۴ به دست آمد. مصاحبه‌ها صرفاً برای تفسیر زمینه‌ای معناها و باورهای محلی به کار رفتند. یافته‌ها نشان داد که مجموعه باستان‌شناختی بررسی‌شده عمدتاً شامل نقوش ساده و تزیینی است و نقوشی که در باورهای محلی به‌عنوان «نقوش دفینه» شناخته می‌شوند، از جمله مارپیچ، صلیب، دایره‌های متحدالمرکز و نقوش جانوری، در سفال‌های بررسی‌شده مشاهده نشدند. در نتیجه، شواهد موجود تطابق مستقیم میان نقوش معماری کنونی و نقوش منتسب به دفینه را تأیید نمی‌کند. نقوش معماری معاصر عمدتاً دارای کارکرد تزیینی و هویت‌بخش‌اند و تنها شباهت‌های فرمی کلی و محدودی در برخی الگوهای هندسی مشاهده شد؛ بنابراین، این شباهت‌ها را می‌توان شواهدی مقدماتی از تداوم احتمالی برخی الگوهای بصری و حافظه فرهنگی دانست، نه اثبات تداوم تاریخی یا کارکرد دفینه‌ای.

واژگان کلیدی

نقوش دفینه، نقوش معماری، علی‌آباد، رودبار، گیلان

* مسئول مکاتبات: MaryamNazariAliabadii@gmail.com

©2026 by the Authors.This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0 license)
https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0

۱. مقدمه

نقوش و نقش‌مایه‌ها به‌عنوان یکی از کهن‌ترین ابزارهای بیان اندیشه، باور و هویت فرهنگی انسان، همواره جایگاهی اساسی در هنر، معماری و فرهنگ مادی جوامع داشته‌اند. این عناصر بصری، افزون بر کارکرد تزیینی، حامل مفاهیم نمادین، آیینی و اجتماعی‌اند و در بسیاری از جوامع، تداوم آن‌ها از دوره‌های پیش از تاریخ تا دوره‌های متأخر، نشان‌دهنده پیوستگی فرهنگی و انتقال ناخودآگاه معنا در بستر زمان است. معماری بومی، به‌ویژه در مناطق دارای پیشینه تمدنی غنی، یکی از مهم‌ترین عرصه‌های تجلی این تداوم نمادین به شمار می‌رود.

منطقه علی‌آباد رودبار گیلان به‌واسطهٔ قرارگیری در دره سفیدرود و هم‌جواری با محوطه‌های شاخص باستان‌شناسی، از جمله حوزه فرهنگی مارلیک و سرزمین آماردها، از دیرباز کانون سکونت‌های انسانی بوده است. کاوش‌های باستان‌شناسی انجام‌شده در این ناحیه، شواهد ارزشمندی از حضور جوامع عصر آهن و دوره‌های تاریخی پس از آن ارائه داده‌اند که در آن‌ها نقوش و تزیینات بر اشیای سفالی، فلزی و معماری، نقش مهمی در بازتاب نظام‌های فکری و آیینی ایفا می‌کنند. همچنین مطالعات گونه‌شناسی سفال عصر آهن رودبار گیلان نشان می‌دهد که نقش‌مایه‌های تکرارشونده و ساختارمند، بخشی از زبان بصری این جوامع بوده‌اند. در کنار داده‌های باستان‌شناختی، معماری معاصر و بومی منطقه علی‌آباد رودبار نیز واجد نقوشی است که در نماها، عناصر چوبی، سردرها و اجزای تزیینی بناها نمود یافته‌اند. در باورهای محلی، برخی از این نقوش به‌عنوان «نقوش نشانه‌دار» یا مرتبط با مفاهیمی چون دفینه و مکان‌های خاص تلقی می‌شوند. بااین‌حال، بررسی علمی و نظام‌مند درباره میزان انطباق این نقوش معماری کنونی با نقوش مستند باستان‌شناختی منطقه و تحلیل ریشه‌های تاریخی یا نمادین آن‌ها، تاکنون به‌صورت مستقل و متمرکز انجام نشده است.

اهمیت و ضرورت این پژوهش از آنجا ناشی می‌شود که نبود چنین بررسی تطبیقی، زمینه را برای تفسیرهای غیرعلمی و عامیانه از نقوش فراهم کرده و درعین‌حال، امکان شناسایی تداوم‌های فرهنگی واقعی را محدود ساخته است. این پژوهش می‌کوشد باتکیه‌بر داده‌های مستند باستان‌شناسی، مطالعات نمادشناختی و مشاهدات میدانی، مرز میان شباهت‌های تصادفی و پیوستگی‌های معنادار فرهنگی را روشن سازد و به درک دقیق‌تری از نقش معماری بومی در انتقال نشانه‌های کهن دست یابد. در نهایت، با جمع‌بندی یافته‌های پژوهش، چارچوبی علمی و روش‌مند برای بازخوانی نقوش منتسب به دفینه‌ها در بستر باستان‌شناختی منطقه ارائه خواهد شد. براین‌اساس، این پژوهش به دنبال پاسخ به این سؤال است که آیا نقوش به‌کاررفته در معماری کنونی منطقه علی‌آباد رودبار در استان گیلان، از منظر فرم، معنا و ساختار نمادین، با نقوش باستان‌شناختی شناسایی‌شده از دوره‌های تاریخی مهمی چون عصر آهن، دوره اشکانی و همچنین نقوش منتسب به فرهنگ آماردها، دارای تطابق و هم‌خوانی هستند؟ یا اینکه شباهت‌های احتمالی موجود میان این نقوش، صرفاً حاصل بازآفرینی‌های متأخر و فاقد پیوند تاریخی مستقیم با نقوش اصیل باستانی منطقه محسوب می‌شوند؟

۲. پیشینه پژوهش / چارچوب نظری

به‌منظور دستیابی به چارچوبی نظری و روش‌شناختی برای ارزیابی تطبیقی نقوش موسوم به دفینه و نقوش معماری کنونی علی‌آباد رودبار، یک مرور نظام‌مند بر منابع علمی داخلی و خارجی انجام شد. این مرور با جستجوی کلیدواژه‌هایی نظیر «نقوش دفینه»، «نقوش معماری»، «باستان‌شناسی رودبار»، «گونه‌شناسی سفال عصر آهن»، «فرهنگ آماردها»، «باورهای محلی» و «تداوم فرهنگی» در پایگاه‌های معتبر علمی (مانند گوگل‌اسکولار، اس‌آی‌دی، نورمگز) و نیز کتابخانه‌های تخصصی باستان‌شناسی صورت پذیرفت. در فرایند این مرور، منابعی که مستقیماً به تحلیل نمادشناختی نقوش، داده‌های باستان‌شناختی منطقه سفیدرود، یا نظریه‌های مرتبط بافرهنگ مادی و نشانه‌شناسی پرداخته بودند، غربال شده و در نهایت هفت محور نظری

کلیدی به‌عنوان ستون‌های اصلی پیشینه پژوهش انتخاب گردیدند. در نتایج این مرور نظام‌مند، هر ردیف نمایانگر یک حوزه مفهومی مهم، همراه با پژوهشگران شاخص و میزان ارتباط آن با موضوع مقاله حاضر است (جدول ۱).

جدول ۱. پیشینه پژوهش

Table 1. Research Background

ردیف	محور نظری	مفهوم کلیدی	نوع منبع	پژوهشگر، سال انتشار	ارتباط با موضوع این مقاله
۱	نقوش دفینه	بازمانده نظام‌های نمادین و آیینی	کتاب و مقاله	نگهبان، ۱۳۴۳ نگهبان، ۱۳۵۵ Renfrew & Bahn; 2016	تعریف علمی نقوش دفینه به‌عنوان بازمانده نظام‌های نمادین و آیینی (نه راهنمای عملی گنج‌یابی) که رویکرد مقاله را در بازخوانی نشانه‌های منتسب به دفینه شکل می‌دهد
۲	نقوش معماری	نقوش به‌عنوان فرهنگ مادی و حامل معنا	کتاب و مقاله	Rapoport, ۱۹۸۲ 2006 Oliver علیزاده و سهیلی، ۱۳۹۶	ارائه چارچوب نظری برای فهم نقوش معماری بومی به مثابه رسانه‌ای برای انتقال معنا و هویت فرهنگی که مبنای تحلیل نقوش کنونی علی‌آباد قرار گرفته است
۳	باستان‌شناسی رودبار	نقوش عصر آهن و آیین‌های تدفینی	کتاب و مقاله	نگهبان، ۱۳۶۸ وحدتی، ۱۳۸۴ معقولی و کشتار، ۱۳۹۴	فراهم‌کردن داده‌های مستند از نقوش اشیای عصر آهن (مارلیک و دره سفیدرود) به‌عنوان مبنای اصلی مقایسه تطبیقی با نقوش معماری کنونی منطقه
۴	گونه‌شناسی سفال	زبان بصری مشترک و الگوهای تکرارشونده	مقاله	نقشینه، ۱۳۹۸ چهری و منصوری نصفجی، ۱۴۰۲	شناسایی الگوهای تکرارشونده و زبان بصری مشترک در تزیینات سفالی منطقه که امکان تطبیق ساختاری میان نقوش باستانی و معماری کنونی را فراهم می‌آورد
۵	فرهنگ آماردها	نقش محیط و اسطوره در نقوش	مقاله	طاووسی و همکاران، ۱۳۹۱ دانای علمی، ۱۳۸۹	تأکید بر نقش محیط طبیعی، اسطوره و باورهای آیینی در شکل‌گیری و تداوم نقش‌مایه‌ها که به تفسیر معنای نمادین نقوش مشترک (مانند نقوش گیاهی و انتزاعی) کمک می‌کند
۶	باورهای محلی	بازخوانی ثانویه نشانه‌ها	کتاب	Hodder; 1986	ارائه چارچوب نظری برای تحلیل «بازخوانی ثانویه» نشانه‌ها و تحول معنایی نقوش در گذر زمان که تبیین‌گر تبدیل نقوش باستانی به «نقوش دفینه» در باورهای محلی است
۷	چارچوب نظری	تداوم فرهنگی و نمادشناسی	کتاب	Trigger, 2006	تلفیق نظریه تداوم فرهنگی و نشانه‌شناسی (دال/مدلول) به‌عنوان رویکرد ترکیبی مقاله برای بررسی تطبیقی نقوش و تفکیک پیوستگی واقعی فرهنگی از تفسیرهای عامیانه

اصطلاح «نقوش دفینه» مفهومی برخاسته از باورهای عامیانه است و به نشانه‌هایی اطلاق می‌شود که در ذهنیت محلی با مکان‌های آیینی یا تدفینی پیوند خورده‌اند. رویکرد علمی، این نشانه‌ها را نه به‌عنوان راهنمای دفینه‌یابی، بلکه به‌مثابه بازمانده‌های نظام‌های نمادین و آیینی تحلیل می‌کند (Renfrew & Bahn, 2016). در منطقه رودبار گیلان، برخی نقوش هندسی، انتزاعی و جانوری که در معماری یا اشیای تاریخی مشاهده می‌شوند، در باورهای محلی به دفینه نسبت داده شده‌اند، حال‌آنکه شواهد باستان‌شناختی آن‌ها را بیشتر در ارتباط با آیین‌های تدفینی و نمادپردازی فرهنگی نشان می‌دهد (نگهبان، ۱۳۴۳؛ نگهبان، ۱۳۵۵؛ طاووسی و همکاران، ۱۳۹۱: ۳۸).

نقوش معماری به‌عنوان بخشی از فرهنگ مادی، نقش مهمی در بازنمایی نظام‌های فکری، باورهای آیینی و هویت فرهنگی جوامع انسانی ایفا می‌کنند. این نقوش، افزون بر کارکرد تزیینی، حامل معانی نمادین‌اند و در معماری بومی اغلب نتیجه تعامل میان محیط طبیعی، سنت‌های محلی و انتقال بین‌نسلی معنا هستند (Oliver, 2006; Rapoport, 1982). از منظر باستان‌شناسی و نشانه‌شناسی، تحلیل نقوش معماری می‌تواند به بازخوانی پیوستگی‌ها یا گسست‌های فرهنگی در طول زمان منجر شود.

مطالعات باستان‌شناسی انجام‌شده در رودبار، به‌ویژه در محوطه‌های مارلیک و دره سفیدرود، نشان داده‌اند که نقوش اشیای عصر آهن بخشی از یک نظام نمادین ساختارمند بوده‌اند که با آیین‌های تدفینی و ساختارهای اجتماعی پیوند داشته است (نگهبان، ۱۳۶۸؛ نگهبان، ۱۳۸۵). همچنین پژوهش‌های مرتبط با دوره اشکانی در دره سفیدرود، تداوم سکونت و استمرار برخی عناصر فرهنگی را در دوره‌های تاریخی تأیید می‌کنند (نقشینه، ۱۳۸۹: ۷۵–۷۴). از سوی دیگر، گونه‌شناسی سفال عصر آهن رودبار گیلان وجود الگوهای تکرارشونده و زبان بصری مشترک در تزیینات سفالی منطقه را نشان می‌دهد که قابلیت تطبیق با نقوش دوره‌های بعدی را دارند (چهری و منصوری نصفجی، ۱۴۰۲: ۱۰۱–۱۰۵). برخی پژوهش‌ها نیز با تمرکز بر سرزمین آماردها، بر نقش محیط، اسطوره و باورهای آیینی در شکل‌گیری و تداوم نقش‌مایه‌ها تأکید می‌کنند (طاووسی و همکاران، ۱۳۹۱: ۴۰–۳۹).

معماری بومی گیلان به طور گسترده تحت‌تأثیر شرایط اقلیمی مرطوب و بارانی و استفاده از مصالح محلی مانند چوب و گیاهان موجود در طبیعت شکل‌گرفته است. این معماری با فرم‌های ساده و کاربردی در اجزای سازه‌ای، نه‌تنها پاسخگوی نیازهای عملکردی است، بلکه بازتابی از هویت فرهنگی و نقش جامعه محلی دررابطه‌با محیط طبیعی محسوب می‌شود (طاووسی و همکاران، ۱۳۹۱: ۵۱) در بستر باورهای محلی، برخی از این نقوش در گذر زمان معانی ثانویه یافته و به نشانه‌های مرتبط با دفینه تفسیر شده‌اند؛ پدیده‌ای که در چارچوب بازخوانی ثانویه نشانه‌ها و تحول معنایی قابل تحلیل است (Hodder,1986). چارچوب نظری پژوهش حاضر بر تلفیق نظریه تداوم فرهنگی، رویکرد نمادشناختی و مطالعات فرهنگ مادی استوار است. این رویکرد ترکیبی امکان بررسی تطبیقی نقوش معماری کنونی علی‌آباد رودبار با نقوش مستند باستان‌شناختی را فراهم کرده و زمینه‌ای علمی برای تفکیک پیوستگی‌های واقعی فرهنگی از تفسیرهای عامیانه ایجاد می‌کند (جدول ۲).

جدول ۲. خلاصه از مبانی نظری و ادبیات پژوهش

Table 2. Summary of Theoretical Foundations and Research Literature

ردیف	مولفه	زیرمؤلفه	منبع
۱	فرم و ساختار بصری	• نقوش هندسی (خطوط متقاطع، دایره، مارپیچ، لوزی، مثلث) • نقوش گیاهی (گل، برگ، درخت) • نقوش جانوری (واقعی یا اساطیری) • نقوش انتزاعی و ترکیبی • ساختارهای متقارن و تکرارشونده	نگهبان، ۱۳۴۳ نگهبان، ۱۳۵۵ نقشینه، ۱۳۸۹ Rapoport; 1982
۲	معنا و نمادشناسی	• معانی آیینی (مرگ، باروری، حفاظت کیهانی) • معانی تزیینی و زیبایی‌شناختی • نمادهای مرتبط با دفینه (در باورهای محلی) • نشانه‌های هویتی و قبیله‌ای	Renfrew & Bahn 2016 Hodder; 1986 طاووسی و همکاران، ۱۳۹۱
۳	بافت و زمینه	• موقعیت مکانی نقش (سردر، بدنه، لبه، دسته، کف) • نوع اثر (سفال، فلز، سنگ، معماری، سنگ‌نگاره) • هم‌جواری با دیگر نشانه‌ها • بافت تدفینی یا زیستی	نگهبان، ۱۳۶۸ چهری و منصوری نصفجی، ۱۴۰۲ Hodder; 1986 Oliver; 2006
۴	کارکرد و کاربرد	• کارکرد آیینی (مراسم تدفین، قربانی) • کارکرد حفاظتی (چشم‌زخم، اهریمن‌زدایی) • کارکرد نشانه‌گذاری فضایی (تعیین حریم، مسیر) • کارکرد تزیینی و هویت‌بخشی	طاووسی و همکاران، ۱۳۹۱ Rapoport; 1982 Renfrew & Bahn; 2016
۵	تداوم و تغییر فرهنگی	• پیوستگی نقوش از عصر آهن تا دوره اشکانی و اسلامی • بازخوانی ثانویه نقوش در باورهای محلی (دفینه‌پنداری) • تحول معنایی (از آیینی به تزیینی) • گسست‌های فرمی و معنایی	نقشینه، ۱۳۸۹ Hodder; 1986 Trigger; 2006
۶	رابطه با محیط طبیعی و اقلیم	• تأثیر مصالح بومی (چوب، سنگ، سفال) بر فرم نقوش • انطباق نقوش با شرایط اقلیمی مرطوب (سادگی، دوام) • بازتاب عناصر طبیعی (درخت، کوه، آب) در نقوش	طاووسی و همکاران، ۱۳۹۱

۳. روش پژوهش/ مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر یک مطالعه تحلیلی–تطبیقی و میدانی است که با روش تحلیل محتوای کیفی جهت‌دار انجام شده است. داده‌ها از سه منبع اصلی گردآوری شد: نخست، مطالعات میدانی در ۱۵ بنای بومی واقع در روستاهای علی‌آباد، رستم‌آباد و حومه برای شناسایی و ثبت نقوش معماری؛ دوم، مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با ۵ معمار بومی، ۳ باستان‌شناس و ۲ کارشناس میراث فرهنگی که به روش گلوله‌برفی انتخاب شدند؛ و سوم، اسناد آرشیوی و گزارش‌های باستان‌شناختی مرتبط با سه محوطه انارک، ارگ دشت و جور علی‌آباد و تصاویر موزه‌ای اشیای عصر آهن. فرایند پژوهش در شش گام انجام شد. در گام اول، جامعه و نمونه هدفمند تعیین شد؛ در گام دوم، مقوله‌های تحلیلی بر اساس مبانی نظری تعریف شد؛ در گام سوم، داده‌های میدانی، مصاحبه‌ای و

آرشیوی گردآوری و مستندسازی شد؛ در گام چهارم، نقوش کدگذاری و طبقه‌بندی شدند؛ در گام پنجم، پایایی کدگذاری ارزیابی شد؛ و در گام ششم، تحلیل تطبیقی و نمادشناختی انجام گرفت. مصاحبه‌ها باهدف شناخت معناهای محلی، باورهای مرتبط با دفینه و پیشینه شفاهی الگوها انجام شد و در تحلیل حاضر نقش زمینه‌ای و تفسیری داشت؛ برای آن‌ها تحلیل مضمون مستقل و کمی گزارش نشده است. فرایند پژوهش در شش گام اجرا شد:

گام اول: تعیین جامعه و نمونه‌گیری هدفمند

جامعه آماری پژوهش شامل دودسته بود: (۱) نقوش باستانی مرتبط با مفهوم دفینه، شامل نقوش مستند از محوطه‌های عصر آهن و دوره اشکانی در دره سفیدرود (مارلیک، انارک، ارگ دشت، جور علی‌آباد) که در گزارش‌های کاوش و موزه‌ها ثبت شده‌اند، (۲) نقوش معماری کنونی در بناهای بومی منطقه علی‌آباد رودبار (شامل سردرها، ستون‌ها، نرده‌ها، بازشوها و جداره‌ها). نمونه‌گیری به‌صورت هدفمند انجام شد: برای نقوش معماری، بناهایی انتخاب گردیدند که دارای حداقل سه نقش تزیینی یا نمادین قابل مشاهده بودند. برای نقوش باستانی، تمامی قطعات سفالی و اشیای فلزی دارای نقش از محوطه‌های مذکور که در پایگاه‌های داده علمی موجود بودند، بررسی شدند.

گام دوم: تعریف مقوله‌های اولیه بر اساس مبانی نظری

واحد تحلیل در این پژوهش، هر نقش مستقل (یک فرم هندسی، یک طرح گیاهی، یک نماد جانوری یا انتزاعی) بود که بر روی یک بنا یا شیء باستانی ثبت شده است. مقوله‌های اولیه تحلیل بر اساس مبانی نظری پژوهش و مرور ادبیات، شامل پنج محور اصلی تعریف شدند:

۱. فرم نقش (هندسی، گیاهی، جانوری، انتزاعی)

۲. ساختار بصری (تقارن، تکرار، ساده/پیچیده)

۳. موقعیت مکانی (سردر، بدنه، لبه، کف، دسته)

۴. کاربرد/معنای نمادین (آیینی، تزیینی، حفاظتی، دفینه‌ای، کاربردی)

۵. جنس حامل (سفال، سنگ، چوب، گچ، فلز)

گام سوم: گردآوری داده‌ها و مستندسازی

داده‌های پژوهش از سه منبع اصلی گردآوری شد: نخست، مطالعات میدانی که طی آن با بازدید از ۱۵ بنای بومی در روستاهای علی‌آباد، رستم‌آباد و حومه، نقوش معماری معاصر از طریق عکس‌برداری حرفه‌ای (با مجوز محلی) و ثبت ویژگی‌های فرم، جنس، رنگ و محل اجرای هر نقش مستندسازی گردید؛ دوم، مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با ۵ معمار بومی، ۳ باستان‌شناس و ۲ کارشناس میراث فرهنگی که به روش گلوله‌برفی انتخاب شدند و پرسش‌های آن‌ها معطوف به معنای محلی نقوش، باورهای مرتبط با دفینه و پیشینه شفاهی الگوها بود؛ و سوم، اسناد آرشیوی شامل گزارش‌های کاوش‌های باستان‌شناسی منطقه علی‌آباد رودبار، داده‌های بررسی سطحی سه محوطه (انارک، ارگ دشت، جور علی‌آباد) از آرشیو پایگاه میراث فرهنگی گیلان و تصاویر موزه‌ای اشیای عصر آهن از موزه رشت.

گام چهارم: کدگذاری و طبقه‌بندی بر اساس نظام مقوله‌ها

در این پژوهش، فرایند کدگذاری در چارچوب تحلیل محتوای کیفی به‌صورت نظام‌مند و مرحله‌به‌مرحله انجام شد. واحد ثبت، هر «نقش مستقل» بود که بر روی یک شیء یا عنصر معماری مشاهده می‌شد. برای هر نقش، یک برگه کدگذاری شامل پنج فیلد متناظر با مقوله‌های اصلی پژوهش تکمیل گردید و کدها به‌صورت توصیفی و عددی به هر نقش اختصاص یافت. پس از پایان کدگذاری، ۱۲۴ نقش معماری کنونی و ۴۷ نقش باستانی طبقه‌بندی شدند و فراوانی مقوله‌ها در دو بستر محاسبه شد.

مقایسه میان فرم نقش و معنای نمادین در دو گروه انجام شد؛ بااین‌حال، جدول فراوانی کامل این روابط در نسخه گزارش‌شده ارائه نشده است و ازاین‌رو نتایج در سطح توصیفی و مقایسه‌ای تفسیر شده‌اند.

گام پنجم: ارزیابی پایایی

برای سنجش قابلیت اعتماد و تکرارپذیری کدگذاری، ۲۰ درصد از کل نقوش (۳۴ نقش از مجموع ۱۷۱ نقش) به‌صورت تصادفی طبقه‌بندی‌شده انتخاب و به طور مستقل توسط یک باستان‌شناس و یک مردم‌شناس کدگذاری شد. کدگذاران از نتایج یکدیگر مطلع نبودند و برای هر نقش، پنج فیلد شامل فرم نقش، ساختار بصری، موقعیت مکانی، کاربرد/معنای نمادین و جنس حامل را تکمیل کردند. سپس توافق درصدی و ضریب کاپای کوهن محاسبه شد که به ترتیب ۸۹ درصد و ۰/۸۴ به دست آمد.

گام ششم: تحلیل تطبیقی و نمادشناختی

در این گام، مقایسه‌ای نظام‌مند میان دودسته نقوش (معماری کنونی و باستانی) بر اساس مقوله‌های کدگذاری‌شدن انجام شد. برای هر مقوله مشخص گردید که آیا در هر دو بستر حضور دارد یا مختص یکی از آن‌هاست. سپس الگوهای تداوم، تحول و گسست بررسی شدند. ازآنجاکه داده‌های گزارش‌شده امکان محاسبه کامل فراوانی تلاقی فرم و معنا را فراهم نمی‌کنند، نتایج این مرحله در سطح توصیفی و مقایسه‌ای تفسیر شد و از ارائه درصد یا آزمون معناداری آماری خودداری گردید.

۳-۱. محدوده مورد مطالعه

محدوده مطالعه، منطقه علی‌آباد در شهرستان رودبار (استان گیلان) است که در دره سفیدرود، بین طول‌های شرقی °۴۹ تا °۴۹ درجه و ۳۰ دقیقه و عرض‌های شمالی °۳۶ تا °۳۷ درجه واقع شده است (مختصات تقریبی بر اساس موقعیت جغرافیایی رودبار). این منطقه از شمال به شهر رودبار و ارتفاعات دیلمان، از جنوب به منجیل و استان قزوین، از شرق به رودخانه سفیدرود و شهر لوشان و از غرب به کوه‌های البرز مرکزی و جنگل‌های سیاهکل محدود می‌شود. علی‌آباد یکی از روستاهای بخش مرکزی شهرستان رودبار است که از نظر تقسیمات کشوری، در دهستان رستم‌آباد جنوبی قرار دارد و به دلیل هم‌جواری با محوطه‌های باستانی شاخص عصر آهن (مانند مارلیک) و قرارگیری در مسیر سفیدرود، از اهمیت باستان‌شناختی ویژه‌ای برخوردار است (شکل ۱).

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی محدوده موردمطالعه

Figure 1. Geographical Location of the Study Area

٤. یافته‌ها و بحث

٤-۱. تحلیل نقوش دفینه

نقوشِ موسوم به «دفینه» در ادبیات عامیانه و برخی منابع محلی، به نشانه‌هایی اطلاق می‌شود که بر پایه باورهای سنتی، دالٍّ بر وجود یا محل دفن اشیای قیمتی و یا آثار آیینی تلقی می‌شوند. این نشانه‌ها معمولا بر سطوح سنگی، بناها و یا اشیای فرهنگی مشاهده می‌شوند؛ بااین‌حال، در مطالعات علمی، بیش از آنکه به‌عنوان راهنمایی برای دفینه‌یابی موردتوجه قرار گیرند،

به‌مثابه نمودهایی از نظام‌های نمادین، آیینی، فرهنگی یا حتی جغرافیایی تحلیل می‌شوند. ازاین‌رو، بررسی آن‌ها در چارچوبی تاریخی و باستان‌شناختی، امکان فهم دقیق‌تری از کارکرد و معنای فرهنگی‌شان را فراهم می‌سازد.

در گیلان و به‌ویژه منطقه رودبار، نشانه‌های رایج شامل الگوهای هندسی ساده، اشکال دایره‌ای، صلیبی، خطوط شکسته، نقوش جانوری و فرم‌های انتزاعی هستند که در باورهای محلی با دفینه ارتباط داده شده‌اند. این نقوش در معماری بومی، سنگ‌های تاریخی، اشیای سفالی و فلزی مشاهده شده و در بسیاری از موارد، بازتاب باورها و نظام نمادین جوامع گذشته به شمار می‌روند.

مطالعات مردم‌شناسی و باستان‌شناسی نشان می‌دهد که نشانه‌های منسوب به دفینه‌یابی در بسترهای محلی، عمدتاً بر پایه تجربه‌های زیسته و روایت‌های شفاهی شکل‌گرفته و در واقع گونه‌ای بازخوانی از نمادها و فرم‌های کهن به شمار می‌آیند. در این میان، برخی از این نشانه‌ها شامل خطوط و نقوش هندسی بر سطح سنگ‌ها و بناها، خطوط متقاطع یا مارپیچی که در باورهای محلی به محل دفن نسبت داده می‌شدند، و نیز نمادهای جانوری همچون پرندگان یا حیوانات انتزاعی هستند که با مفاهیمی چون «محل امن» یا «گنج» پیوند یافته‌اند. همچنین، فرم‌های دایره‌ای و صلیبی در بسیاری از مناطق به‌عنوان نشانه‌ای از محل تدفین یا نقطه‌ای با تمرکز آیینی تلقی شده‌اند. بااین‌حال، در منابع علمی این نشانه‌ها بیش از آنکه ابزاری عملی برای دفینه‌یابی باشند، به‌مثابه شواهدی نمادین و فرهنگی مورد بررسی قرار می‌گیرند و تحلیل آن‌ها در فهم لایه‌های معنایی و تاریخی فرهنگ‌های محلی اهمیت دارد.

یافته‌های مطالعات باستان‌شناسی در منطقه رودبار، به‌ویژه از کاوش‌های محوطه‌های مارلیک و دره سفیدرود، حاکی از کشف نقوشی است که الگوهای مشابهی با آنچه در باورهای محلی به‌عنوان نشانه‌های دفینه شناخته می‌شود، دارا هستند. این نقوش شامل طرح‌های هندسی و فرم‌های دایره‌ای برجسته هستند. علاوه بر این، نمونه‌های سفال و فلزات متعلق به عصر آهن و دوره اشکانی که در موزه‌ها و مجموعه‌های محلی نگهداری می‌شوند، با دارابودن نقوش هندسی و جانوری، بستری برای مقایسه و تحلیل تطبیقی با نقوش مورد بحث فراهم می‌آورند (جداول ۳، ۴ و ۵).

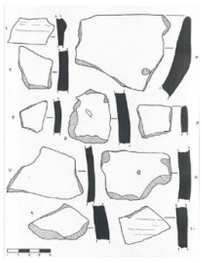
جدول ۳. مشخصات آثار تاریخی–فرهنگی مکشوفه از بررسی سطحی محوطه باستانی انارک علی‌آباد (خلعتبری، ۱۳۸۳: ۳۰۴–۳۰۷)

Table 3. Characteristics of the Historical-Cultural Artifacts Discovered during the Surface Survey of the Anarak Aliabad Archaeological Site (Khalatbari, 1383: 304–307)

ردیف	نام محوطه	نوع اثر	نوع قطعه	شاموت	نوع ساخت	میزان پخت	رنگ سطح	رنگ خمیره	رنگ سطح بیرونی	پوشش سطح درونی	پوشش سطح بیرونی	نقش سطح درونی	نقش سطح بیرونی	نوع سفال	شماره عکس	شماره طرح	ملاحظات
۱	انارک	محوطه سفال	لبه	ماسه و گیاه و شن	دست‌ساز	کامل	قرمز	قرمز	قرمز	–	پرداخت شده و داغدار	–		ظرف آشپزخانه‌ای			
۲	=	=	بدنه	شن و گیاه	دست‌ساز	ناقص	سیاه	قرمز	قرمز	–		–		ظرف آشپزخانه‌ای			
۳	=	=	بدنه	شن و گیاه	دست‌ساز	ناقص	قهوه‌ای	قرمز	قرمز	–	دوده گرفته	–		ظرف آشپزخانه‌ای			
۴	=	=	دسته	ماسه و میکا	دست‌ساز	کامل	قهوه‌ای	قهوه‌ای	قهوه‌ای	–	سطح صیقلی	–		؟			دسته عمودی با محل آویز
۵	=	=	بدنه	ماسه و گیاه	دست‌ساز	ناقص	قرمز	قرمز	قهوه‌ای	لعاب غلیظ اخرایی	لعاب غلیظ اخرایی	–		ظرف آشپزخانه‌ای			
۶	=	=	لبه	شن و ماسه	دست‌ساز	ناقص	قرمز	قرمز	قهوه‌ای	سطح زبر و خشن		–	نقش کنده بر لبه بیرونی	کاسه			
۷	=	=	بدنه	شن و گیاه	دست‌ساز	ناقص	قهوه‌ای	قهوه‌ای	قهوه‌ای	–		–	سطح صیقلی صاف	ظرف آشپزخانه‌ای			لبه متمایل به خارج

جدول ٤. مشخصات آثار تاریخی–فرهنگی مکشوفه از بررسی سطحی محوطه باستانی ارگ دشت علی‌آباد (خلعتبری، ۱۳۸۳: ۴۲۲–۴۲۷)

Table 4. Characteristics of the Historical-Cultural Artifacts Discovered during the Surface Survey of the Arg-e Dasht Aliabad Archaeological Site (Khalatbari, 1383: 422–427)

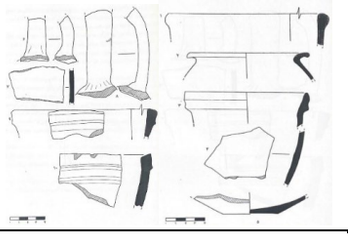

ردیف	نام محوطه	نوع اثر	نوع قطعه	شاموت	نوع ساخت	میزان پخت	رنگ سطح	رنگ خمیره	رنگ سطح بیرونی	پوشش سطح درونی	پوشش سطح بیرونی	نقش سطح درونی	نقش سطح بیرونی	نوع سفال	شماره عکس	شماره طرح	ملاحظات
۱	ارگ دشت	سفال	بدنه	ماسه و کالی	چرخ‌ساز	کامل	قرمز	قرمز	قرمز	–	–	–	نوار برجسته	؟			
۲	=	=	بدنه	شن و ماسه	دست‌ساز	کامل	قرمز	قرمز	قهوه‌ای	سطح صیقلی				؟			
۳	=	=	لبه	شن و ماسه	دست‌ساز	کامل	قهوه‌ای متمایل	قرمز	قهوه‌ای تیره	پرداخت شده	دوده گرفته			کاسه			
۴	=	=	بدنه	ماسه و گیاه	دست‌ساز	کامل	قهوه‌ای	قهوه‌ای	قهوه‌ای		سطح صیقلی			؟			
۵	=	=	بدنه	ماسه و گیاه و	دست‌ساز	کامل	قرمز	قرمز	قهوه‌ای		سطح زبر و خشن			؟			
۶	=	=	لبه	ماسه	دست‌ساز	کامل	زرد	قرمز	زرد					کاسه			
۷	=	=	بدنه	ماسه و گیاه	دست‌ساز	کامل	قرمز	قرمز	قرمز اخرایی	صیقلی و صاف رسوب آهک				؟			
۸	=	=	بدنه	گیاه و شن	دست‌ساز	ناقص	قرمز	قرمز	سیاه		سطح زبر و خشن			؟			
۹	=	=	بدنه	گیاه و ماسه	دست‌ساز	ناقص	قرمز	قرمز	قهوه‌ای					؟			
۱۰	=	=	بدنه	ماسه و کالی	چرخ‌ساز	کامل	قرمز		قهوه‌ای					؟			

جدول ۵. مشخصات آثار تاریخی–فرهنگی مکشوفه از بررسی سطحی محوطه باستانی جور علی‌آباد (خلعتبری، ۱۳۸۳: ۴۲۸–۴۳۱)

Table 5. Characteristics of the Historical-Cultural Artifacts Discovered during the Surface Survey of the Jowr Aliabad Archaeological Site (Khalatbari, 1383: 428–431)

ردیف	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
نام محوطه	جور علی‌آباد	=	=	=	=	=	=	=	=	=
نوع اثر	سفال	=	=	=	=	=	=	=	=	=
نوع قطعه	بدنه	بدنه	لبه	بدنه	بدنه	لبه	بدنه	بدنه	بدنه	بدنه
شاموت	ماسه و کالی	شن و ماسه	شن و ماسه	ماسه و گیاه	ماسه و گیاه و	ماسه	ماسه و گیاه	گیاه و شن	گیاه و ماسه	ماسه و کالی
نوع ساخت	چرخ‌ساز	دست‌ساز	دست‌ساز	دست‌ساز	دست‌ساز	دست‌ساز	دست‌ساز	دست‌ساز	دست‌ساز	چرخ‌ساز
میزان پخت	کامل	کامل	کامل	کامل	کامل	کامل	کامل	ناقص	ناقص	کامل
رنگ سطح	قرمز	قرمز	قهوه‌ای متمایل	قهوه‌ای	قرمز	زرد	قرمز	قرمز	قرمز	
رنگ خمیره	قرمز	قرمز	قرمز	قهوه‌ای	قرمز	قرمز	قرمز اخرایی	سیاه	قرمز	قرمز
رنگ سطح بیرونی	قرمز	قهوه‌ای	قهوه‌ای تیره	قهوه‌ای	قهوه‌ای	زرد	صیقلی و صاف رسوب آهک		قهوه‌ای	قهوه‌ای
پوشش سطح درونی	–	سطح صیقلی	پرداخت شده					سطح زبر و خشن		
پوشش سطح بیرونی	–		دوده گرفته	سطح صیقلی	سطح زبر و خشن					
نقش سطح درونی	–									
نقش سطح بیرونی	نوار برجسته افقی									
نوع سفال	؟	؟	کاسه	؟	؟	کاسه	؟	؟	؟	؟
شماره عکس										
شماره طرح										
ملاحظات										

بررسی نمونه‌های سفالی گردآوری‌شده از بررسی سطحی سه محوطه باستانی نشان می‌دهد که نقوش تزیینی بر روی این سفال‌ها بسیار محدود، ساده و عمدتاً فاقد الگوهای پیچیده نمادین است. از میان تمام قطعات مطالعه شده، تنها چند نقش هندسی ابتدایی قابل‌شناسایی است که عبارت‌اند از: نوار برجسته افقی بر روی بدنه (در دو محوطه)، نقش کنده بر لبه بیرونی یک‌کاسه (در انارک) و یک دسته عمودی با محل آویز. از نظر رنگ‌شناسی، ویژگی غالب تمام قطعات، خمیره قرمز است. سطح بیرونی سفال‌ها به رنگ‌های قرمز، قرمز اخرایی، قهوه‌ای و گاهی سیاه (ناشی از دوده در ظروف آشپزخانه) دیده می‌شود و سطح درونی نیز غالباً قرمز یا قهوه‌ای متمایل به قرمز است. این ویژگی‌های رنگی با سنت سفالگری عصر آهن و دوره اشکانی در منطقه رودبار همخوانی دارد (جدول ۶).

جدول ٦. خلاصه مشخصات نقوش، هندسه و رنگ

Table 6. Summary of the Characteristics of Motifs, Geometry, and Color

ردیف	ویژگی	مشخصات خلاصه‌شده
۱	نقوش هندسی موجود	نوار برجسته افقی (بدنه)، نقش کنده بر لبه (یک مورد)، دسته عمودی با آویزگاه
۲	فرم غالب نقوش	ساده، خطی، انتزاعی – فاقد الگوهای مارپیچ، صلیبی، دایره‌های متحدالمرکز یا نقوش جانوری
۳	رنگ خمیره	قرمز (در بیش از ۹۰ درصد نمونه‌ها)
۴	رنگ سطح بیرونی	قرمز، قرمز اخرایی، قهوه‌ای، گاهی سیاه (دوده)
۵	رنگ سطح درونی	قرمز، قهوه‌ای متمایل به قرمز، به‌ندرت نخودی یا زرد
۶	نوع ساخت	دست‌ساز (غالب) و چرخ‌ساز (کمتر)
۷	نقوش موسوم به دفینه	هیچ‌کدام از نقوش رایج دفینه‌ای (صلیب، دایره، مارپیچ، خطوط شکسته منظم، جانوران) مشاهده نشد

با استناد به داده‌های جدول ۶، مشخص می‌شود که در مجموعه سفال‌های بررسی‌شده از سه محوطه، هیچ‌یک از نقوش شاخصی که در باورهای محلی و ادبیات عامیانه به «نقوش دفینه» معروف هستند، از جمله صلیب، دایره‌های متحدالمرکز، مارپیچ، خطوط شکسته منظم و نقوش جانوری یا انسانی، مشاهده نشد. نقوش ثبت‌شده به نوارهای برجسته افقی، یک نقش کنده بر لبه بیرونی کاسه و یک دسته عمودی با محل آویز محدود است؛ بنابراین، بر اساس داده‌های موجود نمی‌توان منشأ باورهای محلی درباره «نقوش دفینه» را به سنت سفالگری بررسی‌شده نسبت داد. همچنین، در این مطالعه شواهد مستقلی از سنگ‌نگاره‌ها یا سنگ‌های تاریخی گردآوری و تحلیل نشده است؛ ازاین‌رو، درباره منشأ این باورها در سایر حامل‌های فرهنگی یا روایت‌های شفاهی، صرفاً می‌توان ضرورت پژوهش مستقل را مطرح کرد.

٤-۲. تحلیل نقوش معماری

نقوش معماری به مجموعه‌ای از نشانه‌ها، طرح‌ها، نقش‌مایه‌ها و تزییناتی اطلاق می‌شوند که بر روی اجزای مختلف یک بنا (مانند سردرها، ستون‌ها، پنجره‌ها، نرده‌ها، جداره‌ها و بازشوها) اجرا می‌شوند و فراتر از کارکرد سازه‌ای یا تزیینی صرف، حامل معانی فرهنگی، نمادین، آیینی یا هویتی هستند. این نقوش می‌توانند به شکل‌های هندسی (خطوط، دایره‌ها، مثلث‌ها، لوزی‌ها)، گیاهی (گل، برگ، درخت)، جانوری (پرندگان، حیوانات واقعی یا اساطیری)، انسانی یا انتزاعی ظاهر شوند و معمولاً تحت‌تأثیر عواملی چون اقلیم، مصالح بومی، باورهای دینی، سنت‌های محلی و تعاملات فرهنگی شکل می‌گیرند. در معماری بومی، نقوش

نه‌تنها به‌عنوان عنصری زیبایی‌شناختی، بلکه به مثابه رسانه‌ای برای انتقال دانش بین‌نسلی، بازتاب جهان‌بینی ساکنان و ایجاد پیوند میان فضای ساخته‌شده و طبیعت پیرامون عمل می‌کنند (Rapoport, 1982; Oliver, 2006).

تحلیل نقوش معماری در ساختمان‌های کنونی منطقه علی‌آباد رودبار، با اتکا بر مطالعات میدانی، مستندسازی تصویری و طبقه‌بندی سیستماتیک، به‌منظور شناسایی الگوها و فرم‌های رایج و بررسی امکان مقایسه آن‌ها با داده‌های باستان‌شناختی منطقه صورت پذیرفت (جدول ۷). ۱۲۴ نقش معماری بر اساس فرم، ساختار بصری، معنا/نماد، کاربرد و محل اجرا طبقه‌بندی شد. ازآنجاکه جدول فراوانی کامل روابط میان مقوله‌های فرم و معنا در نسخه حاضر ارائه نشده است، نمونه‌های جدول ۸ صرفاً برای نمایش تنوع و ویژگی‌های توصیفی نقوش معماری ارائه شده و به‌عنوان نمونه آماری از کل ۱۲۴ نقش تلقی نمی‌شوند.

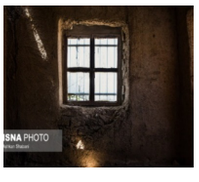
جدول ۷. طبقه‌بندی نقوش معماری کنونی

Table 7. Classification of Contemporary Architectural Motifs

ردیف	ویژگی‌ها	معنا / نماد	محل اجرا
۱	رنگ	تزیینی	جداره‌ها و بازشوها
۲	گیاهی – گل و برگ	نماد طبیعت	درب‌ها، پنجره و نرده
۳	هندسی	تزیینی	سردر ساختمان، بازشوها و تزیینات

جدول ۸. مقایسه تطبیقی نقوش دفینه با نقوش معماری کنونی

Table 8. Comparative Analysis of Burial-Object Motifs and Contemporary Architectural Motifs

نمونه	۱	۲	۳	٤	٥
تصویر					
منطقه	جور علی‌آباد	جور علی‌آباد	جور علی‌آباد	علی‌آباد پایین	علی‌آباد پایین
کاربری بنا	مسکونی	مسکونی	حمام	مسکونی	مسکونی
کارکرد نقوش	تزیینی	تزیینی	تزیینی	تزیینی	تزیینی نماد طبیعت
نوع نقش	هندسی	هندسی	هندسی	هندسی	گیاهی (گل و برگ)
رنگ نقش	قرمز، قرمز اخرایی، قهوه‌ای، گاهی سیاه (دوده)	قرمز، قهوه‌ای متمایل به قرمز، به‌ندرت نخودی یا زرد	قرمز، قرمز اخرایی، قهوه‌ای، گاهی سیاه (دوده)	فاقد رنگ	فاقد رنگ

٤-٣. ارزیابی پایایی

به‌منظور سنجش قابلیت اعتماد و تکرارپذیری فرایند کدگذاری، ارزیابی پایایی به روش توافق بین دو کدگذار انجام گرفت. از میان کل نقوش ثبت‌شده (۱۲۴ نقش معماری کنونی و ۴۷ نقش باستانی)، ۲۰ درصد (۳۴ نقش) به‌صورت تصادفی طبقه‌بندی‌شده انتخاب گردید. این نمونه به طور مستقل توسط دو کدگذار – یک باستان‌شناس و یک مردم‌شناس – که هر دو با مقوله‌های تعریف‌شده در گام دوم آشنا بودند، کدگذاری شد. کدگذاران از نتایج کدگذاری یکدیگر مطلع نبودند و برگه‌های کدگذاری جداگانه برای هر نقش (شامل پنج فیلد: فرم نقش، ساختار بصری، موقعیت مکانی، کاربرد/معنای نمادین و جنس حامل) تکمیل گردید. پس از اتمام کدگذاری مستقل، میزان توافق با دو شاخص محاسبه شد:

۱. ضریب توافق درصدی: تعداد مواردی که دو کدگذار بر روی کد یکسان توافق داشتند، تقسیم بر کل موارد، ضرب در ۱۰۰ میزان توافق درصدی ۸۹ درصد به دست آمد.

۲. ضریب کاپای کوهن: برای تعدیل توافق تصادفی، ضریب کاپا محاسبه گردید که مقدار ۰/۸۴ حاصل شد.

بر اساس معیارهای رایج (Landis & Koch, 1977)، ضریب کاپای ۰/۸۱ تا ۱/۰۰ نشان‌دهنده «توافق عالی» است؛ بنابراین، پایایی کدگذاری در این پژوهش در سطح بسیار مطلوبی قرار دارد و یافته‌های حاصل از مقایسه تطبیقی (جدول ۹) از تکرارپذیری و عینیت لازم برخوردارند. نتایج این ارزیابی نشان می‌دهد که مقوله‌های تعریف‌شده از شفافیت کافی برای کاربرد توسط پژوهشگران دیگر برخوردار بوده و تفسیرهای شخصی تأثیر معناداری بر طبقه‌بندی نقوش نداشته است.

٤-٤. مقایسه و تحلیل تطبیقی

تحلیل تطبیقی نقوش معماری کنونی و نقوش دفینه در منطقه علی‌آباد رودبار باهدف شناسایی شباهت‌ها، تداوم فرهنگی و تغییرات نمادین انجام شد. این تحلیل بر اساس داده‌های میدانی، مستندات موزه‌ای و گزارش‌های کاوش‌های باستان‌شناسی صورت گرفت. مراحل تحلیل شامل موارد زیر است: نقوش معماری و شواهد باستان‌شناختی بر اساس فرم (هندسی، گیاهی، جانوری، انتزاعی) و معنا / کاربرد (تزیینی، آیینی، نماد دفینه) بررسی و مقایسه شدند. جدول ۹ چند نمونه مستند از این مقایسه را برای روشن‌شدن نوع و حدود رابطه میان دو مجموعه ارائه می‌کند و نماینده آماری کل ۱۲۴ نقش معماری و ۴۷ نقش باستانی نیست.

جدول ۹. ارزیابی تطبیقی نقوش دفینه و نقوش معماری کنونی در منطقه علی‌آباد رودبار

Table 9. Comparative Evaluation of Burial-Object Motifs and Contemporary Architectural Motifs in the Aliabad Rural District of Rudbar

ردیف	شواهد باستان‌شناختی بررسی‌شده	نقوش معماری کنونی	نوع رابطه فرمی	وضعیت شواهد معنایی
۱	نوار برجسته افقی و نقش کنده ساده در سفال‌های بررسی‌شده	نقوش هندسی و خطی در برخی عناصر معماری	شباهت کلی در سادگی/خطی‌بودن؛ تطابق یک‌به‌یک احراز نشد.	معنای مشترک از داده‌های موجود قابل‌اثبات نیست.
۲	در سفال‌های بررسی‌شده نقوش گیاهی ثبت نشد.	نقوش گیاهی (گل و برگ) در نرده‌ها و بازشوها	تطابق فرمی مستقیم احراز نشد.	معنای مشترک احراز نشد.
۳	در سفال‌های بررسی‌شده مارپیچ، صلیب و دایره‌های متحدالمرکز ثبت نشد.	برخی فرم‌های منحنی و ترکیبی در معماری معاصر	عدم تطابق مستقیم در پیکره باستان‌شناختی بررسی‌شده	نمی‌توان ارتباط دفینه‌ای یا تاریخی را از این داده‌ها استنتاج کرد.

بر اساس یافته‌های جدول ۹، رابطه میان نقوش معماری کنونی و مجموعه باستان‌شناختی بررسی‌شده را نمی‌توان به‌صورت «همگرایی معنادار» یا تطابق مستقیم فرمی و معنایی توصیف کرد. شواهد موجود نشان می‌دهد که از میان نقوش باستانی بررسی‌شده، تنها چند فرم ساده و خطی ثبت شده است و نقوش گیاهی، مارپیچی، صلیبی و دایره‌های متحدالمرکز در مجموعه سفالی بررسی‌شده مشاهده نشده‌اند. براین‌اساس، در نسخه حاضر از محاسبه میزان تطابق به‌صورت درصدی یا استنباط آماری خودداری شده و مقایسه در سطح توصیفی و شواهد مستند باقی‌مانده است

۵. محدودیت‌های پژوهش

این پژوهش با چند محدودیت همراه است که در تفسیر نتایج باید در نظر گرفته شود. نخست، داده‌های معماری به ۱۵ بنای بومی و داده‌های باستان‌شناختی به سه محوطه محدود بوده و بنابراین قابلیت تعمیم نتایج به کل منطقه یا سایر دوره‌ها محدود است. دوم، مصاحبه‌های انجام‌شده در این نسخه به‌صورت مستقل و نظام‌مند تحلیل مضمونی نشده‌اند و صرفاً برای تفسیر زمینه‌ای و شناخت باورهای محلی به کار رفته‌اند. سوم، در نسخه حاضر جدول فراوانی کامل روابط متقابل فرم و معنا برای ۱۲۴ نقش معماری و ۴۷ نقش باستانی ارائه نشده است؛ ازاین‌رو، میزان تطابق به‌صورت درصدی یا با استفاده از آزمون‌های آماری استنباطی قابل‌گزارش نیست. چهارم، مختصات جغرافیایی ثبت‌شده در فرایند میدانی در این پژوهش تحلیل مکانی نشده‌اند و ازاین‌رو در استدلال یافته‌ها استفاده نشده است. پنجم، شواهد باستان‌شناختی بررسی‌شده عمدتاً به داده‌های محدود گزارش‌شده از سه محوطه و مجموعه سفالی مربوط است و برای داوری درباره سایر حامل‌های نقش، به بررسی‌های مستقل بیشتری نیاز است.

٦. نتیجه‌گیری

در پاسخ به پرسش اصلی پژوهش که «آیا نقوش معماری کنونی علی‌آباد با نقوش دفینه تطابق دارند؟»، می‌توان گفت که میزان تطابق قابل‌گزارش در وضعیت فعلی داده‌ها محدود و عمدتاً فرمی است. از نظر نوع تطابق، برخی نقوش معماری کنونی در سطح کلی با ویژگی‌های ساده و خطی بخشی از شواهد باستان‌شناختی شباهت دارند، اما تطابق مستقیم نقش‌مایه‌های مشخصاً منتسب به «دفینه» در مجموعه باستان‌شناختی بررسی‌شده احراز نشد. از نظر معنایی نیز شواهد موجود برای اثبات معنای مشترک یا انتقال مستقیم کارکرد آیینی/دفینه‌ای کافی نیست و نقوش معماری کنونی عمدتاً کارکرد تزیینی و هویت‌بخش دارند. ازآنجاکه در نسخه حاضر فراوانی کامل روابط متقابل فرم و معنا برای نقوش معماری و نقوش باستانی مورد بررسی، ارائه نشده است، تعیین درصد تطابق یا انجام آزمون معناداری آماری بر اساس شواهد گزارش‌شده امکان‌پذیر نیست؛ بنابراین، نتایج باید به‌عنوان شواهد مقدماتی از شباهت محدود فرمی و امکان تداوم برخی الگوهای بصری تفسیر شود، نه اثبات تداوم تاریخی یا کارکرد دفینه‌ای.

برای دستیابی به درک دقیق‌تر از نقوش معماری و نشانه‌های مرتبط با آن‌ها، مطالعات آتی می‌توانند بر چند محور تمرکز کنند: نخست، ارائه و تحلیل کامل داده‌های کدگذاری‌شدن برای محاسبه فراوانی و میزان تطابق فرم و معنا در دو مجموعه؛ دوم، انجام تحلیل نظام‌مند و مستقل مضمون مصاحبه‌ها به‌منظور استخراج دیدگاه‌ها و روایت‌های محلی؛ سوم، استفاده از سامانه‌های اطلاعات جغرافیایی و داده‌های مکانی در صورت در اختیار بودن مختصات معتبر و باهدف بررسی الگوهای پراکندگی؛ و چهارم، گسترش پیکره باستان‌شناختی و بررسی حامل‌های فرهنگی دیگری که بتوانند شواهد مستقل‌تری برای مقایسه فراهم کنند.

در مطالعات آتی، باستان‌شناسان و پژوهشگران معماری می‌توانند با مستندسازی نظام‌مند نقوش هندسی، گیاهی و جانوری در محوطه‌های باستانی و بناهای بومی، امکان مقایسه دقیق‌تر و تکرارپذیرتر را فراهم کنند. ایجاد یک پایگاه‌داده یکپارچه برای

ثبت فرم، محل اجرا، جنس حامل، زمینه تاریخی و معنای مستند هر نقش نیز می‌تواند به تحلیل‌های میان‌رشته‌ای و کاهش تفسیرهای گزینشی کمک کند.

حفاظت از نقوش معماری به‌عنوان بخشی از هویت فرهنگی و حافظه تاریخی مناطق، نیازمند مستندسازی پیش از مرمت و توجه به الگوهای سنتی در فرایندهای بازسازی است. بااین‌حال، هرگونه تصمیم حفاظتی یا انتساب تاریخی باید بر پایه مستندات کافی و با تفکیک میان داده‌های باستان‌شناختی، روایت‌های محلی و تفسیرهای نمادشناختی انجام شود.

سپاسگزاری: از کلیه شرکت‌کنندگان پژوهش اعم از مربیان و متخصصان که در اجرای این پژوهش با ما نهایت همکاری و مساعدت را نمودند نهایت تشکر و قدرانی را به عمل می‌آید.

مشارکت نویسندگان: ایده‌پردازی: م.ن.ع.؛ روش‌شناسی: ح.ع.ص.؛ نرم‌افزار: م.ن.ع.؛ اعتبارسنجی: ح.ع.ص.؛ تحلیل رسمی: م.ن.ع.؛ تحقیق و بررسی: م.ن.ع.؛ منابع: م.ن.ع.؛ مدیریت و تنظیم داده‌ها: م.ن.ع.؛ ح.ع.ص.؛ نگارش پیش‌نویس اولیه: م.ن.ع.؛ بازبینی و ویرایش متن: ح.ع.ص.؛ تصویرسازی داده‌ها: م.ن.ع.؛ ح.ع.ص.؛ نظارت: م.ن.ع.؛ مدیریت پروژه: م.ن.ع.؛ تمام نویسندگان نسخه منتشر شده مقاله را مطالعه کرده و با آن موافقت نموده‌اند.

تأمین مالی: این پژوهش هیچ بودجه خارجی دریافت نکرده است.

تضاد منافع: نویسندگان هیچ‌گونه تضاد منافع را اعلام نمی‌کنند.

دسترسی به داده‌ها و مواد: داده‌های مورداستفاده در این پژوهش شامل مستندات میدانی نقوش معماری، تصاویر و اطلاعات مربوط به بناهای بومی، مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و اسناد و گزارش‌های باستان‌شناختی است. داده‌های پشتیبان نتایج پژوهش، در صورت امکان و با رعایت ملاحظات مربوط به حریم خصوصی، حقوق مالکیت و محدودیت‌های دسترسی به اطلاعات میراث فرهنگی، در مقاله ارائه شده‌اند. به دلیل ماهیت برخی داده‌های میدانی و مصاحبه‌ها و به‌منظور حفظ محرمانگی اطلاعات مشارکت‌کنندگان، داده‌های خام مصاحبه‌ها و برخی مستندات اولیه به‌صورت عمومی منتشر نشده‌اند. اطلاعات و داده‌های تکمیلی موردنیاز برای بررسی نتایج پژوهش، با رعایت محدودیت‌های مذکور، از طریق نویسنده مسئول قابل درخواست و دریافت است.

References منابع

Alizadeh, S., & Soheili, J. (2017). Semiotics of Ancient Motifs in Guilan Architecture in Correspondence with Motifs of Some Handwoven Arts of the Region, with an Emphasis on Peirce's Perspective. Journal of Islamic Art Studies, 13 (26), 75–104. https://www.sysislamicartjournal.ir/article_91856.html [In Persian].

Chehri, M. E., & Mansouri-Nasfji, A. (2023). Structural Analysis of the First Millennium B.C. Pottery of Pila Qaleh Roudbar Based on Petrography Results. Journal of Archaeological Research of Iran, 13 (39), 93–118. https://dx.doi.org/10.22084/NB.2022.25188.2410 [In Persian].

Danaei, J. (2010). Amards, a Warrior Tribe in Northern Iran. Chista, 28 (3), 57–70. http://noo.rs/k5D3J [In Persian].

Hodder, I. (1986). Reading the Past: Current Approaches to Interpretation in Archaeology. Cambridge University Press.

Khalatbari, M. R. (2004). Archaeological Survey Report of Roudbar County (Vol. 1). Guilan Province Cultural Heritage Directorate. [In Persian].

Landis, J. R., & Koch, G. G. (1977). The Measurement of Observer Agreement for Categorical Data. Biometrics, 33 (1), 159–174. https://doi.org/10.2307/2529310

Ma'qouli, N., & Keshtkar, M. (2015). A Semiotic Reading of the Motifs on Marlik Cups. Journal of Applied Arts, 2 (7), 51–60. https://doi.org/10.22075/AAJ.2016.2598 [In Persian].

Naqshineh, A. S. (2010). Typology of Iron Age Pottery from Pila Qaleh, Roudbar-e Guilan. Payam-e Bastanshenas, 7 (13), 73–87. https://sanad.iau.ir/Journal/peb/Article/935603 [In Persian].

Negahban, E. O. (1964). Preliminary Report on the Excavations at Marlik. Tehran: National Cultural Heritage Organization of Iran. [In Persian].

Negahban, E. O. (1976). The Golden Cup of the Legend of Life Discovered in the Marlik Excavations. Journal of the Faculty of Literature and Humanities, University of Tehran, 23 (93), 42–67. [In Persian].

Negahban, E. O. (1989). Metal Vessels from Marlik. Tehran: Scientific and Cultural Publications. [In Persian].

Negahban, E. O. (2006). A Review of Fifty Years of Archaeology in Iran. Tehran: National Cultural Heritage Organization of Iran. [In Persian].

Oliver, P. (2006). Built to Meet Needs: Cultural Issues in Vernacular Architecture. Architectural Press.

Rapoport, A. (1982). The Meaning of the Built Environment: A Nonverbal Communication Approach. Sage Publications.

Renfrew, C., & Bahn, P. (2016). Archaeology: Theories, Methods and Practice (7th ed.). Thames & Hudson.

Tavoosi, M., Khakpour, M., & Ansari, M. (2012). Traces of Decorative Motifs of Rural Vernacular Architecture of Guilan in the Land of the Amards. Journal of Architecture and Urban Planning, 4 (8), 37–57. https://doi.org/10.30480/aup.2012.154 [In Persian].

Trigger, B. G. (2006). A History of Archaeological Thought (2nd ed.). Cambridge University Press.

Vahdati, A. A. (2005). A New Look at the Motifs of the Golden Legend of Life Cup in Marlik. Journal of Archaeological Research and Interdisciplinary Studies, 1 (1), 39–51. [In Persian].

چهری، محمد اقبال؛ منصوری نصفجی، علی. (۱۴۰۲). ساختارشناسی سفال‌های هزاره اول پیش‌ازمیلاد پیلاقلعه رودبار براساس نتایج پتروگرافی. پژوهش‌های باستان شناسی ایران. ۱۳(۳۹): ۹۳–۱۱۸. https://dx.doi.org/10.22084/NB.2022.25188.2410

خلعتبری، محمد رضا. (۱۳۸۳). گزارش بررسی باستان شناختی شهرستان رودبار، جلد ۱، اداره کل میراث فرهنگی استان گیلان.

دانای علمی، جهانگیر. (۱۳۸۹). آماردها، قومی سلحشور در شمال ایران. چیستا. ۲۸(۳): ۵۷–۷۰. http://noo.rs/k5D3J

طاووسی، م.، خاکپور، م.، و انصاری، م. (۱۳۹۱). رد پای نقش مایه‌های تزئیناتی معماری بومی روستایی گیلان در سرزمین آماردها. نامه معماری و شهرسازی، ۴(۸)، ۳۷–۵۷. https://doi.org/10.30480/aup.2012.154

علیزاده، ستاره؛ سهیلی، جمال الدین (۱۳۹۶). نشانه‌شناسی نقوش کهن معماری گیلان در مطابقت با نقش‌مایه‌های برخی هنرهای دست‌بافت منطقه، با تأکید بر دیدگاه پیرس. مطالعات هنر اسلامی، ۱۳(۲۶): ۷۵–۱۰۴. https://www.sysislamicartjournal.ir/article_91856.html

معقولی، نادیا؛ کشتکار، مهدیه. (۱۳۹۴). خوانش نشانه شناسانه نقوش جام‌های مارلیک. هنرهای کاربردی. ۲(۷): ۵۱–۶۰. https://doi.org/10.22075/AAJ.2016.2598

نقشینه، امیر ص. (۱۳۸۹). گونه‌شناسی سفال عصر آهن پیلاقعه، رودبار گیلان. پیام باستان‌شناس، ۷(۱۳)، ۷۳–۸۷. https://sanad.iau.ir/Journal/peb/Article/935603

نگهبان، عزت الله. (۱۳۴۳). گزارش مقدماتی حفاری‌های مارلیک. تهران: سازمان میراث فرهنگی کشور.

نگهبان، عزت الله. (۱۳۵۵). جام طلای افسانه زندگی مکشوفه در حفاری مارلیک. نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران. ۲۳(۹۳): ۴۲–۶۷.

نگهبان، عزت الله. (۱۳۶۸). ظروف فلزی مارلیک. تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.

نگهبان، عزت الله. (۱۳۸۵). مروری بر پنجاه سال باستان شناسی در ایران. تهران: سازمان میراث فرهنگی کشور.

وحدتی، علی اکبر (۱۳۸۴). نگاهی دیگر به نقش مایه‌های جام زرین افسانه زندگی در مارلیک. پژوهش‌های باستان‌شناسی و مطالعات میان‌رشته‌ای. ۱(۱): ۳۹–۵۱.

This page is intentionally rendered without text

این صفحه آگاهانه بدون متن ارائه شده است